

**BİR YAKIN OKUMA DENEMESİ:
HALİT ZİYA UŞAKLIĞIL'İN "BİR
BAŞLANGICIN SONU" HİKÂYESİ**

**A CLOSE READING ATTEMPT:
HALİT ZİYA UŞAKLIĞIL'S THE
STORY OF THE "END OF A
BEGINNING"**

Dr. Mustafa OKÇUL

Milli Eğitim Bakanlığı, Öğretmen. mustafaokcul@gmail.com

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü: Araştırma Makalesi
DOI: ijof.939979
Yükleme Tarihi: 20.05.2021
Kabul Tarihi: 23.06.2021
Yayınlanma Tarihi: 30.06.2021
Sayı: 5
Sayfa: 141-154

Article Information: Research Article
DOI: ijof.939979
Received Date: 20.05.2021
Accepted Date: 23.06.2021
Date Published: 30.06.2021
Volume: 5
Page: 141-154

Atıf / Citation

Okçul M. (2021). Bir *Yakın Okuma* Denemesi: Halit Ziya Uşaklıgil'in "Bir Başlangıcın Sonu" Hikâyesi. *International Journal of Filologia*, 4 (5), 141-154.

Okçul M. (2021). A Close Reading Attempt: Halit Ziya Uşaklıgil's The Story of The "End of a Beginning". *International Journal of Filologia*, 4 (5), 141-154.

Dr. Mustafa OKÇUL

BİR YAKIN OKUMA DENEMESİ: HALİT ZİYA UŞAKLIĞIL'IN “BİR BAŞLANGICIN SONU” HİKÂYESİ

A Close Reading Attempt: Halit Ziya Uşaklıgil's The Story Of The "End Of A Beginning"

ÖZ

Bu çalışma, Halit Ziya Uşaklıgil'in “Bir Başlangıcın Sonu” hikâyesinde, Yeni Eleştiri kuramının temel ilkesi olan *yakın okuma* tekniği neticesinde elde edilen verileri içerir. Yeni Eleştiri kuramı, 1930'lu yıllarda ortaya çıkan ve 20. yüzyılın ortalarında dünya edebiyat eleştirisine hâkim olan biçimci bir yaklaşımdır. Kuram, Anglo-Amerikan kuramı olarak da bilinir.

Eser odaklı hareket eden Yeni Eleştiri; edebî metnin kendi kendine yeten, kendini referans alan bir estetik nesne olarak nasıl işlediğini keşfetmek için *yakın okumayı* vurgular. *Yakın okuma* tekniğine göre eser; yazıldığı dönemin toplumsal ve tarihsel olgularına, yazarın biyografisine ve psikolojine, okurun eser karşısındaki tepkisine başvurulmadan yorumlanmalıdır. Bu ilkeler çerçevesinde bakılan Halit Ziya Uşaklıgil'in “Bir Başlangıcın Sonu” hikâyesi; yazarın biyografisine, yazıldığı dönemin edebî, sosyal ve politik yönlerine başvurulmadan tahlil edildi. Söz konusu eserde, hikâye kişilerinin misyonu ile yaşantı şekilleri, kullandıkları nesnelere, duygulanmaları, tepkileri, ilişkileri insani bir hassasiyet eşliğinde işlenir. “Bir Başlangıcın Sonu” eseri, ana kahraman pozisyonundaki kız çocuğunun gerçek hayatındaki yoksunluk ile hayallerinin çatışmasına dayanır. Metinde yoksunluk, yoksulluk, merhamet temalarına bağlı olumsuzluk çağrıştıran kelime, anlam birlikleri; Halit Ziya Uşaklıgil'in edebî anlayışı ile uyumluluk gösterir.

Anahtar Kelimeler: Yakın Okuma, Eleştiri, Halit Ziya Uşaklıgil, Hikâye, “Bir Başlangıcın Sonu”.

ABSTRACT

This study includes the data obtained as a result of the close reading technique, which is the basic principle of the New Criticism theory, in the story of Halit Ziya Uşaklıgil's "A beginning of the end". The New Criticism theory is a formalist approach that emerged in the 1930s and dominated world literary criticism in the mid-20th century. The theory is also known as the Anglo-American theory.

New Criticism, which is work-oriented; Emphasizes close reading to explore how the literary text functions as a self-contained, self-referential aesthetic object. The work according to the close reading technique; It should be interpreted without reference to the social and historical facts of the period in which it was written, the author's biography and psychology, and the reader's reaction to the work. The story of Halit Ziya Uşaklıgil, "The End of a Beginning", which is viewed within the framework of these principles; The biography of the author was analyzed without reference to the literary, social and political aspects of the period in which it was written. In the work in question, the mission of the story characters, their way of life, the objects they use, their emotions, reactions and relations are handled with a humane sensitivity. The work “The End of a Beginning” is based on the conflict of the real life deprivation and dreams of the girl who is the main protagonist. In the text, words and meaning associations that evoke negativity depending on the themes of deprivation, poverty, compassion; It is compatible with Halit Ziya Uşaklıgil's literary understanding.

Keywords: Close Reading, Criticism, Halit Ziya Uşaklıgil, Story, “End of a Beginning”.

Giriş

Eleştiri, bir sanat eserinin yorumlanması, tartışılması, değerlendirilmesi ve sanatsal kıymetinin ortaya konması demektir. Eserin biçim ve içerik katmanlarının derinlemesine çözümlenmesi ve unsurlarına ayrılması, eleştirinin esas gayesidir (Ryan, 2013: 9).

Eleştiri, eser hakkında hükümde bulunurken duyguların, düşüncelerin, kanaatlerin, beğenilerin veya olumsuz yargıların dile getirilmesini amaçlar. Bunun yanında metindeki dilsel, anlamsal, yapısal ve içeriksel unsurları ortaya koyarak; eserin bir yöneme bağlı, sistemli şekilde irdelenmesini de hedefler. Eserin, çağdaşlarıyla, önceki benzer eserlerle, okurla, toplumla, yazarla, sanat kurumuyla olan ilgisinin ortaya konması ve başka eserlerle karşılaştırılması da eleştirinin amaçlarından (Zariç, 2014: 101).

Berna Moran (2017: 10); eleştiri kuramlarını, sanat eserinin meydana gelmesinde rol oynayan unsurlar ve yönelişleri bakımından; yazıldığı dönem ve sosyal çevreyle ilişkili yaklaşımlar, yazarla ilişkili yaklaşımlar, okurla ilişkili yaklaşımlar ve eserin kendisini merkeze alan yaklaşımlar olmak üzere dört ana başlık altında toplar. Berna Moran, bu tasnifinde "Dış Dünyaya ve Topluma Dönük Eleştiri" başlığı altında; Tarihsel Eleştiri, Sosyolojik Eleştiri ve Marksist Eleştiri yöntemlerini; "Sanatçıya Dönük Eleştiri" başlığı altında Psikanalitik Eleştiri anlayışını; "Esere Dönük Eleştiri" başlığı altında Yeni Eleştiri, Yapısal Eleştiri ve Arketipçi Eleştiriyi; "Okura Dönük Eleştiri" adı altında ise İzlenimci Eleştiri ve Okur Merkezli Eleştiri anlayışlarını ele alır (2017: 5-6).

Esere dönük eleştiri kuramları, edebiyat sahasında 20. yüzyılın ilk çeyreğinden sonra Rus Biçimciliği/Biçimcilik, Fransız Biçimciliği/Yapısalcılık, Yeni Eleştiri/Anglo-Amerikan Biçimciliği ve Postmodernist Biçimcilik/Yapısöküm/Yapısalcılık Ötesi gibi farklı adlandırmalarla metinlere uygulamaya başlanır.

Metni esas alan Rus Biçimciliği/Biçimcilik, Fransız Biçimciliği/Yapısalcılık ve Yeni Eleştiri/Anglo-Amerikan Biçimciliği kuramlarına göre sanat eseri, kendi içinde farklı katmanlardan oluşan bir düzendir. Bu katmanlar sistemini incelemek için farklı alanlara başvurmadan sadece eserin kendisi inceleme konusu yapılmalıdır.

1920'lerde İngiltere'de ortaya çıkan Yeni Eleştiri kuramının kökenleri, Ivor Armstrong Richards (1893-1979) ile Thomas Stearns Eliot'a (1888-1965) dayandırılır. Yeni Eleştiri, Richards'ın yazdığı *The Principles of Literary Criticism* (1924) adlı kitapla sistemli bir yapıya bürünür (Ünal, 2003: 284). Önceleri daha çok Amerika'da benimsenen Yeni Eleştiri, John Crowe Ransom'un (1888-1974) yazdığı *The New Criticism* (1941) adlı eserle Güney Amerika'da da yaygınlık kazanır. Yeni Eleştiri, 20. yüzyılın ortalarında Amerika'nın dışında, özellikle Fransa ve Avrupa'da da popüler bir kuram olur.

Yeni Eleştiri kuramı, eleştirinin biyografisi, sosyoloji, tarih, psikoloji gibi bilimlere yaslanarak yapılmasına karşıdır (Moran, 2017: 160). Yeni eleştirmenler, eseri dış nedenlerden ya da yazarda var olduğu sanılan eğilimlerden yola çıkarak yorumlamaya itiraz ettikleri gibi eserin, okurda uyandırdığı duygulara endeksenerek ele alınmasını da reddederler (Rifat, 2008: 97). Onlar; bu tarz

yaklaşımların, eleştirinin sanatsal yönünün bir yana bırakılmasına ve edebiyattan uzaklaşmasına sebep olduğunu savunurlar. Yeni eleştirmenler, sağlıklı ve nesnel bir analiz için salt metin odaklı bir yaklaşım olan *yakın okuma* tekniğini ön plana alırlar.

Yakın okuma; 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkıp gelişen, yüzyılın ortalarından son çeyreğin başlarına kadar İngiltere, Amerika ve Avrupa edebiyat çalışmalarını ciddi şekilde etkileyen Yeni Eleştiri kuramının benimsediği temel ilkedir. *Yakın okuma*; esas itibarıyla Yeni Eleştiri kuramı ortaya çıkmadan çok önce, dinî metinlerin ve eski eserlerin incelenmesinde kullanılan geleneksel bir yöntemdir. Bu tekniğin kökeni Aristo'nun *Peotika*'sına dayandırılır. Çağdaş eleştirinin birçok kolunda sıklıkla kullanılan *yakın okumanın* asıl ilham kaynağı ise özellikle 18. yüzyılda Almanya'da gelişen ve daha çok *İncil*'i analiz etmeye dayanan bir metottur. Yeni eleştirmenler, bu tekniğe 20. yüzyılda çeşitli iyileştirmeler getirerek; onu edebiyat sahasında yeniden popüler bir terim yaparlar. İngiliz eleştirmen I. A. Richards'ın 1929'da yazdığı *Practical Criticism* adlı kitapla *yakın okuma* tekniği, hem Yeni Eleştirinin hem de diğer kuramların standart bir uygulaması haline gelir. Bu tekniğe *pratik eleştiri* de denir:

[Pratik Eleştiri] 1920'lerde Cambridge Üniversitesi'nde eleştirmen I. A. Richards tarafından tasarlanan ve *Practical Criticism* (1929) adlı kitabında gösterilen akademik bir prosedüre uygulanır. Bu alıştırmada, öğrencilerden yazarı, tarihi veya kompozisyon koşulları hakkında herhangi bir bilgi olmadan kısa bir şiiri analiz etmeleri ve böylece onları biyografik ve tarihsel bağlamlara atıfta bulunmak yerine 'sayfadaki kelimelere' katılmaya zorlamaları istenmektedir. Bu disiplin, İngiliz üniversitelerinde standart bir katı eleştiri modeli haline geldi ve 'yakın okuma' tarzı Amerika'daki Yeni Eleştiri'yi etkiledi. (Baldick, 2001: 203)

Yeni Eleştirinin popülaritesi 1960'lı yıllardan itibaren düşse de edebî metnin *yakın okumaya* tabi tutulması gerektiğiyle ilgili ilkesi, günümüz edebiyatının hemen tüm kollarında benimsenen bir uygulamadır (Quinn, 2006: 285).

Yakın okuma yöntemi, edebî metnin analizi esnasında öznel yorumu, yazarın niyetini, eserin ortaya çıktığı dönemin siyasal, sosyal ve tarihsel şartlarını dışta tutarak metni inceler: "[yakın okuma] metni gerektiği gibi parçalara ayırmaktan korkmayan bir yöntem anlamına geliyordu; ama pratik eleştiri aynı zamanda da edebî "büyüklüğü" ve "merkeziliği", kültürel ve tarihsel bağlamlarından koparılmış şiirler ve düzyazılar üzerinde odaklanarak değerlendirebileceğimizi varsayıyordu." (Eagleton, 2014: 57). *Yakın okuma*, edebî metnin oluşturulması sürecindeki duygu ve deneyimlerden ziyade analizin kendisine değer verir. Bu teknik, edebî metnin biçim ve içerikten oluşan organik birliğini zorunlu kılar. Yeni Eleştiri ile yaygınlaşan bu teknik; ahlak, psikoloji, politik unsurları dışta bırakırken; edebî metnin sanatsal yönünü oluşturan biçim ve içeriğe vurgu yapar (Leitch, 2001: 3).

Yakın okuma yöntemi, esere değinirken onun estetik değerini belirtmek, esere birlik kazandıran kişi, mekân, zaman, nesne, anlatım teknikleri, tema, dil ve üslup gibi öğeleri saptamak, bunlar arasındaki anlamsal bağlantıyı ortaya çıkarmak amacıyla metindeki veriler üzerinden hareket etmeyi gaye edinir. *Yakın okuma*, bir metnin anlamlarını keşfetmek ve etkilerini değerlendirmek için ayrıntılı, dengeli ve titiz bir eleştirel incelemeyi tercih eder. Tekniğin nihai hedefi, bir nesne olarak yaklaştığı

edebî eseri, doğa bilimlerindeki gibi somut veriler ışığında analiz etmek ve nesnel sonuçlar elde etmektir.

1. "Bir Başlangıcın Sonu" Hikâyesinin Yakın Okuma Tekniği Bağlamında Tahlili

Halit Ziya Uşaklıgil'in, merhamet temasını işlediği eserlerinden biri olan "Bir Başlangıcın Sonu" hikâyesinde, fakir ve küçük bir kız çocuğunun zor şartlar altında okula gidişi ve okuyup hemşire oluşu anlatılır.

Hikâye, iki bölüm halinde anlatılır. Birinci bölüm, kızın sekiz yaşında okula gittiği dönemi kapsar. İkinci bölüm ise anlatıcının geçmişe ait bir hatırasına dayanır. Bu hatıra, kızın hemşire olarak görüldüğü dönemle ilgilidir. Birinci bölüm, uzun bir süreyi kapsamasına rağmen ikinci bölüm, kısa bir karşılaşmayı içerir. Her iki dönemi birbirine bağlayan ise anlatıcının ziyarete gittiği hastanın odasındaki karşılaşmadır.

1.1. "Bir Başlangıcın Sonu" Hikâyesinde Yapı

Yakın okuma tekniği çerçevesinde ele alınan "Bir Başlangıcın Sonu" hikâyesinde; kişi, mekân, zaman, nesne, anlatım teknikleri, tema, dil ve üslup özellikleri anlamlı tabakalar oluşacak şekilde metinde bir ara gelmektedir. İncelemede elde edilen yapı ve içerikle ilgili bulgular şunlardır:

1.1.1. Kişi Kesiti

Hikâyenin başkişileri, anlatıcı ve küçük kızdır. Her ikisinin de isimleri eser boyunca verilmez. Metinde bu iki kişinin dışında bulunan kişiler, adeta dekoru tamamlayan figüran konumundadırlar. Onlar, küçük kızın, içinde bulunduğu yoksulluğu, çaresizliği ve yoksunluğu pekiştirmek, metnin konusuna uygun bir sosyal çevre oluşturmak amacıyla eserde yer alırlar. Evinin geçimini sağlamak için gece gündüz çalışan baba ve bu hayat mücadelesine, evde elinden geleni yaparak katkıda bulunmaya çalışan ve çocuğunu seven anne, hikâyenin öne çıkan yardımcı kişileridir.

1.1.1.1. Anlatıcı

Hikâye anlatıcısı; olayları gözlemleyen, yaşayan ve gözlemlerini aktaran konumdadır. Anlatıcı; kız ile beraber hikâyenin ana kişilerindedir ve hikâyede sevecen, şefkatli, duygulu bir babayı temsil eder.

Anlatıcı ile onun hikâyede tasarladığı kişilerin yaşantıları, sosyal ve ekonomik açıdan tezat oluşturacak biçimdedir. Anlatıcı; en az orta sınıf bir aileye mensup, iş sahibi bir birey olmasına rağmen küçük kız ve ailesi, sosyal ve ekonomik bakımdan yoksul, yoksun ve zayıftırlar. Bu durum, hikâyenin güçlü çatışmalarından biridir.

1.1.1.2. Kız Çocuğu

"Bir Başlangıcın Sonu" hikâyesinin kurgusu, kız çocuğu üzerine odaklandığından, eser boyunca çocuk hakkında detaylı bilgiler verilir. Sekiz yaşlarında olan bu kız, anlatıcı tarafından şu şekilde tanıtılır: "*Yaşıyla hiç uygun düşmeyen öyle ağırbaşlı, durmuş oturmuş bir tutumu, önünde açılacak olan hayatı şimdiden düşünüyor denecek gözlerinin öyle durgun bir bakışı vardı ki onu üzerinde ağır bir geçim yükü taşıyan bir aile annesi kadar yaşlanmış, yorulmuş gibi gösterirdi.*" (Uşaklıgil, 1986: 68).

Kız, yaşı küçük olmasına rağmen geleceğini tasarlayabilecek yetkinliktedir. Bu bilinçli duruş, kıza yorgun bir yetişkin görüntüsü vermektedir. Kız, içinde bulunduğu olumsuz şartları düşünürken yoksulluklarına, mutsuzluklarına sebep olarak ailesini ve kendisini sorumlu görür: “*Onun evine, babasına, annesine, hatta kendisine -bu kadar yoksun, bu kadar bahtsız oldukları için- neredeyse bir kını var.*” (Uşaklıgil, 1986: 73).

Kız, evden okula gidip gelirken genelde yürür. Fakat elverişsiz havalarda, zor durumda kaldığında bazen tramvay ve diğer toplu ulaşım araçlarına biner. Bu araçların da ucuz tarifeli olanlarını tercih eder. Bu yüzden anlatıcının dikkatleri, sürekli onun üzerindedir. Kızın, ekonomik ve sosyal şartlardan kaynaklı yoksunluğu, ulaşım araçlarıyla yaptığı seyahat biçimlerine de yansır. Küçük kız, genelde bu araçların alt sınıfa hizmet veren mevkinde yolculuk eder. Kız, ulaşım araçlarına bindiğinde ya ayaktadır ya da aracın kuytu bir köşesine yaslanarak yolculuk yapar:

İkinci mevki tramvay Tramvayın köşesi Ayakta yolculuk

1.1.1.2.1. Fiziki Portre

“Bir Başlangıcın Sonu” hikâyesi boyunca yoksulluk, yoksunluk, umutsuzluk izlekleri işlenir. Bu izlekler, özellikle kızın fiziki yapısı çerçevesinde vurgulanır. Anlatıcının gözlemleri vasıtasıyla fiziki yapısı betimlenen kız çocuğunun bacakları ve gövdesi ince, başı küçüktür:

Kızın Fiziki Portresi
İnce bacak
Daracık gövde
Mini mini baş
Kırık dökük vücut
Bu ince dal [gibi kız]
Bulanık mavi göz

1.1.1.2.2. Ruhsal Portre

“Bir Başlangıcın Sonu” hikâyesinde, olaylardan ziyade kız çocuğu örneğinde, yoksunluk durumuna dikkat çekme endişesi vardır. Hikâye; küçük kızın yaşayış ve algısının, duyarlı anlatıcı üzerindeki vicdani yansımaları ekseninde seyrederek. Kızın karakteri betimlenirken; olumsuzluk çağrıştıran kelime ve kelime gruplarından sıklıkla faydalanılır. Kızın bu olumsuz gerçekliğine karşın anlatıcı, ona alternatif bir yaşam oluşturma adına kızın geleceğiyle ilgili çeşitli hayaller kurar. Kız için kurguladığı ütopyik yaşantıda ise pozitif sıfat ve isimler vardır. Aynı pozitif durum, yıllar sonra kızın gerçek yaşamında da kendini gösterir:

Kızın Çocukluk Dönemi	Kurgusal Dönem	Kızın Olgunluk dönemi
Sessiz	Güzel ve ince bir genç kız	Tatlı gülümseme
Suskun	Umut veren ışıltılı gözler	Güvenli ve özverili bakış
Annesine, evine, kin duyması	Mutlu bir anne olması	Gülen gözler
Gülmeyen gözler	Güler yüzlü olması	-
Babasına kin duyması	-	-
Kendine kin duyması	-	-

Fakir haline merhamet edilen küçük kız, psikolojik olarak da tahlil edilmektedir. O, hayattan ne istediğinin bilincinde ve hedefini belirlemiş bir çocuktur. Adeta bir büyük insan gibi tasvir edilmektedir. Küçük kızın hedefine varacağı, neredeyse kesindir: “[Tramvayda] *Kendine öyle bir yol açışı, içeride öyle bir yer bulmak için sokuluğu vardı ki, hayat ile cebelleşmeye, alınyazısının çelikten pençesini kıvrarak parmaklarının yırtmaya hazırlanmış çengelleriyle, kendi yaşama payını koparmaya kararlı oluşunu gösterir gibiydi.*” (Uşaklıgil, 1986: 69).

Kız; hikâyenin sonunda, yıllar sonra bir meslek sahibi olarak belirir. Gözlerinden de artık mutlu olduğu anlaşılmalıdır. Kızın; yoksullukla, yoksunlukla ve umutsuzca başlayan yaşamı, ileriki süreçte olgun ve sağlam karakteri ile birleşen bir mutluluğa dönüşür.

1.1.1.3. Anne

“Bir Başlangıcın Sonu” hikâyesinde evin sorumluluğunun, annenin üzerinde olduğu anlaşılmalıdır. Yoksul olan ailede, baba genelde dışarıda olduğundan dolayı evle ve çocukla daha çok anne ilgilenmektedir. Bu hikâyede anne; evin işlerini yapan, eski elbise ve eşyalardan yenileri üretmeye çabalayan vefakâr kişi rolündedir: “*Küçük bir evin bitmek tükenmek bilmeyen işlerini tek başına gören, uygun zaman buldukça eski bir giysisinden kızına giysi çıkarmaya çalışan bir anne*” (Uşaklıgil, 1986: 67).

Hikâyede, ailenin yoksulluğu hem kızı hem de anneyi ruhsal olarak olumsuz etkilemektedir. Ayrıca anne de baba da kızlarına daha olumlu şartlar içeren bir yaşam sunamamanın ezikliği yaşarlar. Annenin en iyi yapabildiği şey, kızına ilgi ve şefkat gösterebilmesidir:

Sabahleyin anne, kapıda onun çantasını bağlarken, «Yemeğin içinde» diyor. Bir kâğıt parçasına sarılmış iki köfteyle kalınca bir dilim ekmek, belki iki elma, bir lop yumurta, bir avuç kuru üzüm... Sonra ana ve kız, biri daha çok verememekten, öteki çantasının içine konan şeylerden sıkıntılı; soğuk birer dudak dokunmasıyla öpüşüyorlar... (Uşaklıgil, 1986: 67)

1.1.1.4. Baba

"Bir Başlangıcın Sonu" hikâyesinde, baba karakteri ile ilgili ayrıntılı bilgiler verilmez. Baba, sabah erkenden evden çıkıp akşam karanlığında eve dönen bir kişidir. Dolayısıyla baba, zamanının çoğunu ailesinden ayrı geçiren, kızı ve ailesi ile yeterince ilgilenmeyen biridir. Gerek babanın ilgisizliği gerekse de annenin çaresizliğinin çocuk üzerindeki etkisi negatiftir: "*Çocuk: ikisi arasında bir mutluluk olmaktan çok, kendisini zorunlu yoksunluklar içinde bıraktıklarından, bir acı; sofrada yakınması ve sessiz duruşuyla kalplerini daha fazla sıkın ağrı ve yaşantılarını durmacasına karartan bir duygulanış nedeni*" (Uşaklıgil, 1986: 67).

Hikâyenin ana kahramanı kızın ailesi, "*ben onun hikâyesi için tasavvur ettiğim başlangıca şu şekli vermişim*" (Uşaklıgil, 1986: 71) diyen anlatıcının muhayyilesinin ürünüdür. Kızın anne ve babayla ilgili bilgiler, kızı gözlemleyen anlatıcının varsayımlarından oluşmaktadır. Anlatıcı; kızın giyim, ulaşım, jest, mimik gibi dışsal görüntüsüyle ilgili olumsuzluklardan yola çıkarak kız ve ailesiyle ilgili hikâyesini kurgular.

1.1.2. Mekân Kesiti

Hikâyede, hem iç hem de dış mekânlar kullanılır. En sık kullanılan mekânlar, sokak ve tramvaydır. Sokak, hikâyede çocuğun ev ile okul arasındaki ulaşım güzergâhını temsil ederken; tramvay ise kızın anlatıcı tarafından yakından gözlemlediği ana mekân olarak belirir. Tramvay ayrıca anlatıcının sosyal bakımdan üst tabakaya aidiyetini işaret ederken; çocuğun genelde yaya olarak belirmesi, onun ekonomik bakımdan alt sınıfa mensubiyetini temsil eder:

Anlatıcı	Ulaşım Şekli	Kız Çocuk
Tramvay	← X →	Yaya

Metinde kullanılan mekânlar, genelde açık yerler ve orada bulunan ortak kullanım araçları ve alanlarıdır. Yazarın mekân tercihleri, eserin kurgusal düzenine göre şekillenir. Hikâyenin genelinde sokak, tramvay, okul, hastane gibi açık mekânlar söz konusudur. Bu açık mekânlar sayesinde birbirlerini tanımayan anlatıcı ile kız karşılaşır. Daha çok dış mekânların hâkim olduğu eserdeki yerlerin nitelikleri şöyledir:

1.1.2.1. Dış Mekân

a-Geniş Dış Mekan	b-Dar Dış Mekan
Sokak	Durak
Kaldırım	
Kalabalıklar	
Yol	
Sokak başı	

1.1.2.2. İç Mekân

a- Geniş İç Mekan	b- Dar İç Mekan
Okul	Araç içi
Tramvay	Yatak kenarı
Ev	Araç kenarı
Hastane	-

Mekânların niteliği ile eserin teması, uyumludur. Mekân, kimi zaman kızın fakirliğini vurgulamak amacıyla kullanılırken; kimi zaman da kızın, ideallerine ulaşma kararlılığını göstermek için kullanılır. Hareketli dar mekân olarak tramvay; küçük kızın, toplum içinde, kararlılıkla ne yaptığını, ne yapacağını gösteren bir yer işlevindedir: “*Acele etmeyerek, ama kendisine güvenle yol açarak; bir yandan şemsiyesini kapayıp bir yandan arabaya [tramvaya] tırmanışına da rastladım. İçeriye girince ayakta büzülecek bir köşe bulmakta gecikmezdi.*” (Uşaklıgil, 1986: 70).

1.1.3. Zaman Kesiti

Hikâye, anlatıcının geriye dönüş tekniği vasıtasıyla anılarını anlatmasına dayanır. Hikâye zamanı, küçük kız sekiz yaşında okula giderken başlar; “*gençlik dönemlerini gerilerde bırakmış bir hemşire*” (Uşaklıgil, 1986: 75) olarak belirmesiyle sona erer. Bu uzun sürenin tümü, hikâyede yer almaz. Hangi şartlarda okula gittiği belirtildikten sonra, aradaki zaman atlanarak kızın son durumundan devam edilir. Bu iki farklı zaman dilimi, hikâye kişisi hemşire vasıtasıyla birleştirilir. Eserde “o zaman”, “akşam saatleri”, “sabahleyin”, “bir gün”, “uzun yıllardan sonra” gibi belirsiz zaman ifadeleri kullanılır: “*Uzun yıllar geçmişti. O anı'm, ne kadar zaman olmuştu ki, bütünüyle aklımdan silinmişti. Bir gün bir yaşlıca hasta dostumu görmek için, kendisini yatırdıkları hastaneye gitmiştim.*” (Uşaklıgil, 1986: 75).

Hikâyede hem yaz mevsimi hem de kış mevsiminden bahsedilmesine rağmen anlatıcı, çocuğun özellikle soğuk mevsimlerdeki olumsuz durumu üzerinde yoğunlaşır. Böylece kız çocuğun yoksunluğu ve yoksulluğu, kışın çetin koşulları vasıtasıyla vurgulanır. Kızın, zorlu hava şartlarıyla yaşadığı mücadeleler ise genelde kızın olumsuz etkilenmesiyle sonuçlanır:

Hava Şartları	Kız Çocuğu
Soğuk mevsim	Soğuğa yenik düşme
Kötü hava	Siyah önlüğünün etekleri savrulması
Karlı rüzgâr	Giysisin çırpınması
Rüzgârın saldırısı	Ayaklarının üstünde dönmesi
Şiddetli yağmur	Çantasıyla arkasını rüzgâra vermesi

Yağmur	Başlığının altındaki saçların ıslak tellerinin kızın alınına yapışması
-	Eteklerinin ve çoraplarının ıslanması

1.1.4. Nesne Kesiti

Hikâye temasını vurgulama bağlamında nesnelere özellikle başvurulur. Nesnelere, kişilerin içinde bulunduğu sosyoekonomik durumu bütünleyen, onu okurun gözünde canlandıran bir nitelikte sunulur. Bu yönüyle eserde yer alan eşyalar, metnin anlamsal katmanını somutlama görevindedir.

Nesnelere; kişiye, zamana ve mekâna bağlı olarak hikâyede yer almaktadır. Eserde bazı eşyalar birkaç kez tekrar edilerek hikâyenin temasına dikkat çekilir. Kız çocuğuyla bağlantılı nesnelere, kahramanın ruhsal dünyasını, yoksunluğunu ve yoksulluğunu somutlamak amacıyla kullanılır. Bu nesnelere de eğitimle ilgili nesnelere ve giyim-kuşam ile ilgili nesnelere olmak üzere ikiye ayrılır. Hem eğitimle ilgili nesnelere hem de giyim-kuşamla ilgili nesnelere, kahramanın zorlu yaşam ve hava şartlarıyla mücadelesinde işlevsel rolindedir:

Giyim-kuşam ile ilgili nesnelere		Okul ile ilgili nesnelere
Annesinin eskilerinden yapılan giysi	Çocuk	Kenarları yıpranmış çanta
Eski şemsiye		Mürekkep lekeleriyle parlayan önlük
Eski, yıpranmış, bezgin kundura		Çantaya sığmayan cetvel
Parmak uçları yırtık yün eldiven		Kayışlı okul çantası
Siyah eldiven		-

1.1.5. Anlatım Teknikleri

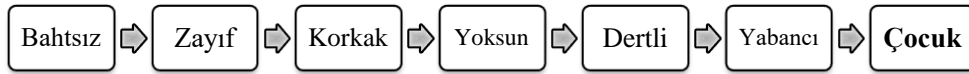
"Bir Başlangıcın Sonu" hikâyesinde genel olarak anlatma, iç monolog, betimleme, özetleme, iç çözümleme, geriye dönüş, diyalog, otobiyografi, üst kurmaca gibi teknikler kullanılır. Hikâye, yazar anlatıcının haftada üç beş kez gördüğü sekiz yaşlarında bir kız çocuğunu betimlemesiyle başlar:

Şişli'nin yan sokaklarından birinden çıkar, sanırım uzaklardaki bir okula giderdi. Ben tramvayla geçerken, yüreğim, baba yüreğim nasıl içten ve ezik bir duyguyla gıcıklandı. O bu yüzden sokağın kaldırımından küçük ayaklarıyla sekerek, omzundan kayışla bağlanmış çantasıyla, yoksul haliyle, annesinin eskilerinden bozularak yapılmış giysisiyle, kadere boyun eğmiş yürüyüşü gördükçe içimde bir burkuluş duyardım. (Uşaklıgil, 1986: 69)

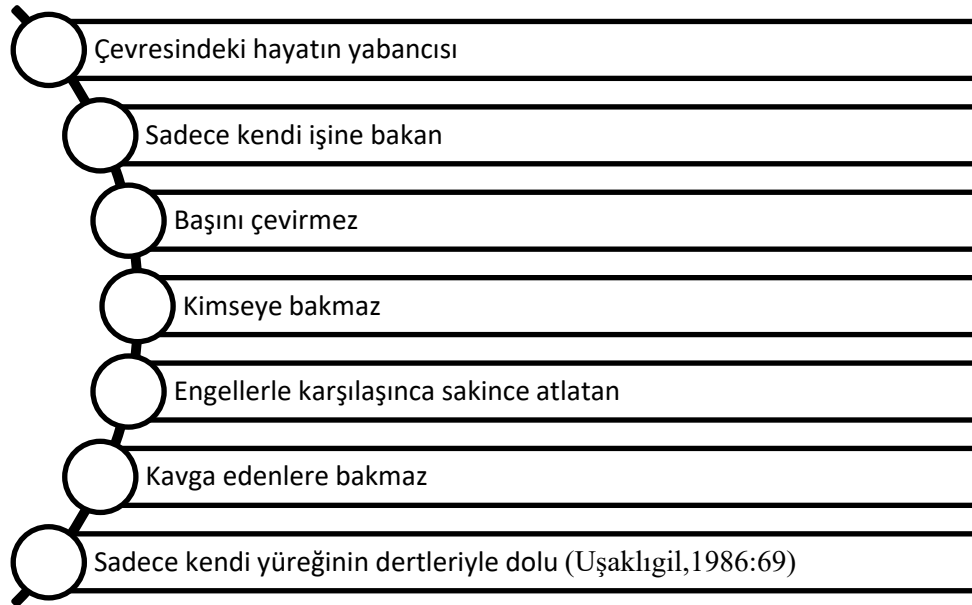
Kız çocuk, aynı zamanda bir baba olan anlatıcıda bilmediği düşünceler uyandırır; ona acıma hissi verir ve mutsuz doğmuş, mutsuz yaşamaya mahkûm tüm çocuklar için kalbinde sızılar oluşmasına sebep olur. Bu ruh haliyle anlatıcı, kızın üzerindeki eskimiş giysisinden, hareketlerinden, bakışlarından yola çıkarak onun ailesi hakkında kurgusal bir dünya oluşturmaya başlar:

O, öyle çaresiz bir yavru kuştı ki, yuvasında hiçbir gün gülmemişti. Sabahleyin erkenden hatta bu çocuktan daha önce evden çıkıp akşam karanlığında dönen bir baba... Küçük evin bitmek bilmeyen işlerini tek başına gören, fırsat buldukça eski bir giysisinden kızına yeni bir giyecek çıkarmaya çalışan bir anne... (Uşaklıgil, 1986: 72)

Küçük kızın özellikle ruhsal tahlilinin yapıldığı kısımda didaktik bir anlatım görülmektedir. "Bir Başlangıcın Sonu" hikâyesinde çocuk, aile için bir mutluluk olmaktan çok, zorunlu yoksulluk nedeni olarak algılanır. Onlar için, çocuğun evdeki varlığı, yoksulluğun verdiği eziklik hissini arttıran bir nedendir. Metinde çocuğun psikolojik yaşantısı anlatılırken kullanılan olumsuz ifadeler şunlardır:

Kız çocuğu, hayatın olumsuzluklarına rağmen kararlı bir duruş sergileme çabasındadır. Çünkü gelecekle ilgili hedefleri vardır. Bu hedeflere varmak için çevresinde olup biten olaylara vakit ayırmaz. Bu durum, kızın, bir süre sonra sosyal olarak yalnızlaşmasına ve içinde yaşadığı topluma yabancılaşmasına sebep olur:

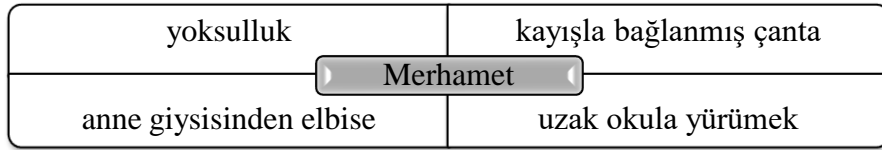

Hikâyede üst kurmaca tekniğinden de faydalanılır. Hikâye anlatıcısı ile üst kurmacanın anlatıcısı, aynı kişidir. Anlatıcı, hikâye olayı içinde, yeni bir kurmaca oluşturma peşindedir. Kızı, içinde bulunduğu olumsuz şartlardan kurtarma hedefindedir: "Onun bu öyküsüne böyle bir başlangıç tasarladıktan sonra, bir de 'gelecek' uydurmak isterdim ve bu öykünün arkasını şöyle sürdürürdüm." (Uşaklıgil, 1986: 73).

Halit Ziya Uşaklıgil, "Bir Başlangıcın Sonu" hikâyesinde özetleme tekniğinden yer yer yararlanır. Hikâye kişilerinin geçmişlerinden bahsederken, uzun zaman dilimlerini kısa özetlemelerle anlatmayı hedefler.

1.1.6. Tema

Küçük kız, hikâyede merhamet edilecek fakir çocuğu sembolize eder. O, ağır bir geçim yükü taşıyan bir anne kadar yaşlanmış ve yorulmuş şeklinde betimlenir. Sekiz yaşında ve asik suratlı olan ana kahramana duyulan merhamet; kızın yaşıyla orantılı olmayan olgun duruşu, küçücük ayakları, omzundan kayışla bağlanmış okul çantası, annesinin eski elbiselerinden bozularak yapılmış elbiseleri bağlamında resmedilir:

Çocuğun bakışlarındaki durgunluk, ondaki ağır tavırlar; gelecek kaygısının ifadesi olarak sunulur. Yoksulluk ve yoksunluktan dolayı kızın ruhsal durumunda karamsarlık, güçsüzlük, dayanıksızlık ve yazgısına boyun eğiş, egemen gibidir. Anlatıcı, kızda gördüğü yoksulluğu şu şekilde aktarır: “*Bu çocuk benim için çok ince duygusal bir kitap çeşidinden bir şeydi. Yoksulluğun, düşkünlüğün bir kitabı ki, daha yeni başlayan acı bir öykü demektir. Bu öykü, hep böyle acı mı sürüp gidecek?*” (Uşaklıgil, 1986: 71).

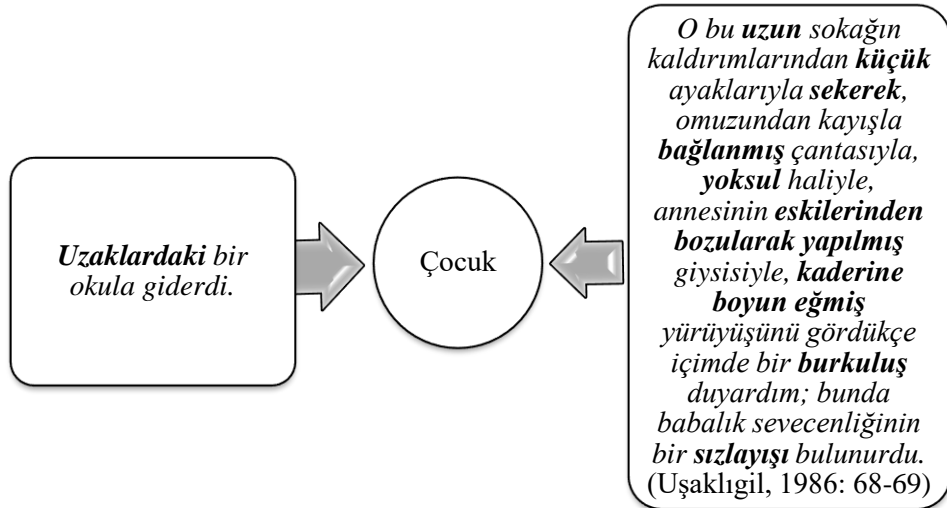
1.1.7. Dil ve Üslup

“Bir Başlangıcın Sonu” hikâyesinde kişilerin ruhsal karakteri, metnin duygu atmosferi ile eserin dili uyumluluk gösterir. Çocukluğunda maddi yoksulluk ile manevi yoksunluklar yaşayan kızın yaşamında olumsuz sıfat ve isimler ön plana çıkarken; hemşire olarak belirlediği dönemde, olumlu isim ve sıfatlar öne çıkar. Aynı olumluluk anlatıcının, bu çocuk için tasarladığı ütopyada da vardır:

Çocukluk Yaşantısını Yansıtan İfadeler	Hemşirelik Yaşantısını Yansıtan İfadeler	Hayalî Yaşantısını Yansıtan İfadeler
Acı/acıma/acıklı (8 defa)	Mutlu (6 defa)	-
Gülmemek (5 defa)	-	Gülme/ gülümseme (6 defa)
Yoksulluk/yoksunluk (3 defa)	-	-
Kavga (2 defa)	-	-
Bahtsız (2 defa)	-	--

Hikayede işlenen merhamet, yoksulluk, yoksunluk temalarıyla bağlantılı kelimeler, tamlamalar ve cümleler sıklıkla kullanılır. Kızın uzun okul yolunu yürümesi

esnasında yardımcı cümlelerle desteklenen birleşik yapılı ifadeler dikkat çeker. Kahramanın maddi ve manevi zorlu yaşam şartlarını vurgulamak için hikâyede *uzun, küçük, yoksun, eski, bozuk, kader, boyun eğmek* gibi olumsuzluk çağrıştıran kelimelere başvurulur:

"Bir Başlangıcın Sonu" hikâyesini oluşturan ses, kelime, kelime grubu, cümle gibi dilsel yapılar, yaşamın iyi-kötü, güzel-çirkin, umut-umutsuzluk, yoksulluk-zenginlik gibi zıtlıkların somutlaştırılmak amacıyla kullanılır.

Sonuç

Yakın okuma tekniği çerçevesinde incelenen "Bir Başlangıcın Sonu" hikâyesinde yoksunluk ve yoksulluk gibi olumsuz yaşam şartları ile umudun mücadelesi, eserde temel çatışma olarak ön plana çıkar. Hikâyedeki yoksunluk ve yoksulluk olgularını, toplumsal sınıfın alt tabakasında kalan, maddi darlık çeken kız çocuğu temsil ederken; kızın kararlılığı, umudu temsil eder. Hikâyenin sonunda kızın, yaşamın olumsuzluklarını aşıp meslek sahibi ve mutlu bir hemşire olarak belirmesi, umudun zaferi olarak sunulur.

Halit Ziya Uşaklıgil, "Bir Başlangıcın Sonu" hikâyesinde yoksunluk ve yoksulluk ekseninde temel çatışmalar oluştururken eserin birliğini, karmaşıklığını ve keskinliğini sağlama adına çeşitli önerme, ironi ve paradokslara başvurur. Metin içinde geçen kişiler, mekânlar, nesnelere de sözü edilen durumları somutlayan unsurlar olarak belirir.

Halit Ziya Uşaklıgil'in Yeni Eleştiri kuramının *yakın okuma* ilkesi bağlamında incelenen "Bir Başlangıcın Sonu" hikâyesinde işlenen merhamet, yoksunluk ve yoksunluk temaları, kız çocuğuyla bağlantılı eşyalar ekseninde vurgulanır. Kızın giyimi, okul eşyaları, okula gidiş-dönüş biçimleri; hikâyenin nesne kesitini yansıtan unsurlar olarak belirir. Bu unsurları karşılayan kavramların, tamlamaların, cümlelerin nitelikleri sayesinde kızın yaşamı metinde görünür hale gelir.

Hikâyede işlenen temel duygu, merhamettir. Bu duygu, kız çocuğu ekseninde sunulur. Merhamet duygusu işlenirken kullanılan kelime, kelime grubu, cümleler; ortak bir bağdaşıklık ekseninde bir araya getirilir. Bu ortaklıkta seslerin, dil yapılarının, üslubun, çeşitli ironi, nükte, olay dizisi ve bakış açılarının önemli işlevler yüklendiği gözlemlenir.

Halit Ziya Uşaklıgil; "Bir Başlangıcın Sonu" hikâyesindeki anlatıcıyı, kız çocuğunu ve ailesini, kurgunun merkezine alarak bu kişilerin yaşadıkları mekânları, kullandıkları nesnelere, bunların hikâyedeki misyonuna uygun düşecek biçimde resmeder. Anlatımda dönemin toplumsal ve ekonomik şartların, bireyin fiziki yapısı ve ruhsal dünyasında meydana getirdiği hasar esas alınarak hareket edilir.

Kaynakça

Baldick, C. (2001). *The Concise Oxford Dictionary of Literary Terms*. USA, New York: Oxford University Press.

Eagleton, T. (2014). *Edebiyat Kuramı* (Çev. Tuncay Birkan). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Leitch, V. B. (2001). *American Literary Criticism since 1930s*. UK, London: Routledge.

Moran, B. (2017). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Quinn, E. (2006). *A Dictionary of Literary and Thematic Terms*. USA, New York: Facts On File.

Rifat, M. (2008). *Yaklaşımlarıyla Eleştiri Kuramcıları*. İstanbul: Sel Yayıncılık.

Ryan, M. (2013). *Eleştiriye Giriş*. Ankara: De Ki Basım Yayın.

Uşaklıgil, H. (1986). "Bir Başlangıcın Sonu". *Aşka Dair*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

Ünal, H. (2003). "Yeni Eleştiri". *Hece Eleştiri Özel Sayısı*. 77-78-79, 283-292.

Zariç, M. (2014). "Yeni Eleştiri Kuramından Akademik Eleştiri Yöntemine". *International Journal of Languages Education and Teaching*. 3, 99-121.